

crkva u svijetu

RAZGOVORI

NOVO O »NOVOM HOLANDSKOM KATEKIZMU«

Živan Bezić

»Habent sua fata libelli«
(Terentianus Maurus)

Kad je Novi holandski katekizam predan javnosti — početkom listopada 1966. g. — odjeknuo je kao bomba. Izazvao je posvuda u svijetu živo zanimanje.

U samoj Crkvi su se mnogi vjernici snebivali i čudili da je nešto takvo moguće. Drugi katolici su se pak veselili što je koncilski duh naišao tako brzo na plodno tlo. Ljudi izvan Crkve su napeto pratili znakove oluje što su se gomilali nad katoličkim obzorjem i koju je nagovještavao Novi holandski katekizam (NHK). Mnogi su zlobnom spremnošću nadolijevali ulje u vatru, radosni što mogu produbiti »pukotine« na toj dotada monolitnoj Petrovoj pećini. Neupućeni pojedinci su pak sa zanimanjem propitkivali: što je to taj »novi« katekizam, o kojem se toliko govori?

Živa reakcija

Reakcija na pojavu NHK-a bila je doista živa i burna. No — kratkoće radi — mi ćemo se osvrnuti samo na glavne i tipične načine reagiranja među katolicima, u Holandiji i u svijetu.

Nakon prve faze čuđenja i velikog publiciteta što ga je izazvao NHK, dosta brzo su se pojavile oduševljene *pohvale* i oštre osude. S pohvalama su požurili, dakako, najprije sami Holandani (ne samo zato što »Svaki Cigo svoga konja hvali«, nego i stoga što su u njegovoj izradi mnogi surađivali, poznavali mu sadržaj i prvi ga mogli čitati).¹ Katolički dnevnik »De Volkskrant« je smjesta NHK-u uputio »srdačnu čestitku« (8. X 1966); »Nieuwsblad van het Zuiden« je izjavio da se »sada može slobodno disati« (8. X 1966); »De Gelderlander Pers« ga je nazvao

¹ Suvišno je i spominjati da su sastavljači i brojni suradnici NHK-a prvi pohitali da izlože prednosti i vrline svojega djela.

»jedinstvenim pothvatom« (8. X 1966), a »De Nieuwe Linie« divnom knjigom (8. X 1966). Slična priznanja su pljuštala sa svih strana, iz Holandije i iz inozemstva, naročito u novinskom tisku. NHK su bez rezerve pozdravili i mnogi katolički časopisi širom svijeta (Orientierung, Katechetische Blätter, Informations Catholiques Internationales, National Catholic Reporter, Témoignages chrétiennes i dr.). Nadbiskup Atlante, USA, išao je tako daleko da ga je nazvao »poslasticom za katoličke mislioce«.²

S kritikom je prva započela jedna grupa holandskih katolika oko časopisa »Confrontatie«. Ona je, ne obavijestivši episkopat, uputila peticiju Rimu da zabrani širenje NHK-a, jer da je — po njihovu mišljenju — vrlo bliz herezi. Kritičari su iz početka nastupali anonimno, a poslije sve otvorenije i preciziranim prigovorima. Polemika se rasplamsala do vrhunca kad je nizozemski dnevnik »Die Tijd« 22. XI 1966. donio faksimile peticije upućene u Vatikan. I u svjetskoj katoličkoj štampi su se počela redati kritička mišljenja o novom katekizmu (Civiltà cattolica, L'Homme nouveau, Das Zeichen Mariens i dr.). Holandski dominikanac Kuiper, koji inače živi u Švicarskoj, napisao je čitavu knjigu s naslovom »Glavni grijesi holandskog novog katekizma«,³ u kojoj je oštro osudio katekizam svojih zemljaka. Neki su biskupi izrazili svoje nezadovoljstvo, a francuski episkopat se našao u situaciji — zbog napadaja na svoj vlastiti Novi katekizam u Francuskoj⁴ — da zauzme negativan stav prema NHK-u.⁵

Najveći dio katoličke javnosti dočekao je NHK sa zanimanjem, doduše blagohotnim, ali s jasno izraženim rezervama. Svi mu priznaju sadržajne i formalne kvalitete, ističu mnoga njegova pozitivna svojstva, no ne kriju zabrinutost zbog nedorečenih ili prešućenih istina koje spadaju u tradicionalnu katoličku baštinu. Tako npr. Münchenski kardinal Döpfner — kojega nitko ne može obijediti zbog konzervativizma — izjavljuje da on cijeni NHK, ali želi neke popravke u njemu.⁶ Bivši nadbiskup u Strassbourgu msgr. Weber — također čovjek s lijevoga krila — misli jednako.⁷ Glasoviti franc. teolog Yves Congar, jedan od pionira tzv. »nove teologije«, ima o NHK-u pozitivno mišljenje, ali iznosi i neke svoje primjedbe.⁸

Kad već spominjemo *katoličke teologe*, dobro je čuti što i drugi bogoslovci misle o NHK-u. Isusovac Th. Leonard ocjenjuje ga gotovo sasvim pozitivno (najviše mu zamjera zbog naslova).⁹ Njemački kateheta A. Exeler ima o Katekizmu veoma povoljno mišljenje uz neke manje važne zamjerke.¹⁰ Na drugom mjestu isti ga je prof. Exeler proglasio izvrsnim priručnikom za vjersku naobrazbu odraslih.¹¹ Američki

² Georgia Bulletin, 10. X 1967.

³ Vincenz M. Kuiper — Hauptstünden des holländischen Neuen Katechismus, Thomas Verlag, Zürich 1967.

⁴ La Documentation catholique, br. 1513, g. 1968, str. 576.

⁵ Informations Catholiques Internationales, br. 317–318, str. 19.

⁶ Christ in der Gegenwart, br. 41, 1968, str. 326.

⁷ Inf. Cath. Int. br. 323, 1968, str. 12.

⁸ Cerkev v sedanjem svetu, br. 9–10, 1969, str. 181 i sl.

⁹ La Documentation cath. 1513/1968, 576.

¹⁰ Katechetische Blätter, 4/1967.

¹¹ Erwachsenenbildung, 3/1968.

isusovac R. Noll hvale novi način kojim NHK pristupa rješavanju i postavljanju vjerskih problema.¹² Ni američki dominikanac L. Bright ne nalazi nikakva razloga za strahovanje zbog načina kako Holandani izlažu vjerske istine.¹³ Francuski mariolog R. Laurentin također ne vidi razloga za kakvu paniku zbog NHK-a, pače više razloga za radost.¹⁴ U svojem opširnom članku isusovac K. Weger nabraja mnogobrojne odlike NHK-a: strukturalne promjene u načinu izlaganja katoličke vjere, novost u obrađivanju teoloških pitanja, egzistencijalne komponente vjere, prihvaćanje »hijerarhije istina«, priznavanje uloge znanosti u teološkoj misli, biblijsku interpretaciju u naviještanju katoličke vjere itd.¹⁵

Profesori J. Duss i B. Gassmann vide u NHK-u sve novo: nove metode, novi jezik, novu obradu, nove akcente, novu misao, novu teologiju, jedan zaista »novi« katekizani.¹⁶ Prof. H. Vorgrimler, bliski suradnik Karla Rahnera, hvale NHK, ne želi se identificirati s njegovim protivnicima, ali mu pronalazi neke manjkavosti: pogrešno ime, nepreciznost teoloških izraza, prešutkivanje istina itd.¹⁷ Naš o. Albin Škrinjar je u ovoj reviji pisao o NHK-u dosta kritično.¹⁸

Najvećim propagatorom i pobornikom NHK-a u Njemačkoj, a možda i u čitavoj Evropi, jest profesor katehetike u Aachenu J. Dreissen, koji je ujedno i jedan od prevodilaca toga Katekizma na njemački jezik. Među prvima je ustao na obranu NHK-a i njegovo opravdanje nalazi u najnovijoj povijesti holandskog katolicizma i u teološkom razvoju u Crkvi uopće.¹⁹ U svojem oduševljenju napisao je o NHK-u knjigu pod naslovom »Dijagnoza holandskog katekizma«, koja je već izišla u II izdanju.²⁰ U svojoj knjizi Dreissen potanko analizira strukturu NHK-a i naglasuje njegove polazne premise: antropološke i kristološke postavke. U nizozemskom Katekizmu Krist je temeljni princip vjere, a čovjek osnovno didaktičko počelo. Katekizam je knjiga o suvremenom čovjeku u svim njegovim povijesnim, socijalnim, zemaljskim, religioznim i osobnim dimenzijama. Dreissen se ne može nadiviti novom stilu, novom jeziku, novim strukturama, novim odgovorima i interpretacijama NHK-a.

Dobro je napomenuti da je Holandski katekizam naišao gotovo na jednodušno odobravanje među *protestantima*. Oni u njemu otkrivaju pravi ekumenski duh, odsustvo svake kontroverzije i polemike, otupljivanje čisto »katoličkih« teza i približavanje nekim protestanskim pozicijama. Naročito su radosni zbog lijepih riječi, više puta upućenih, na adresu rastavljene kršćanske braće. Reformirani evangelik dr Okke Jager je među prvima pohvalio NHK sa protestanske strane (13. X 1966, u evangeličkim radio emisijama). U svojim listovima protestanti su rado donosili katoličke odjeke o Holandskom katekizmu, a i sami njihovi pastori nisu

¹² The National Catholic Reporter, 24. V 1967.

¹³ New Christian, 16. XI 1967.

¹⁴ Le Figaro, 10. X 1968.

¹⁵ O. Weger se raduje što u njemu nalazi i »konac aristotelizma« (Stimmen der Zeit, Febr. 1967).

¹⁶ Christliche Kultur, 27. VII. 1968.

¹⁷ Evangelischer Kommentar, Juli 1968.

¹⁸ Crkva u svijetu, 5/1968.

¹⁹ Katholische Frauenbildung, Juli—August 1967.

²⁰ Josef Dreissen — Diagnose des Holländischen Katechismus. Über Struktur und Methode eines revolutionierenden Buches, Herder 1968.

žalili komplimentata u korist te službene vjerske knjige katoličkog episkopata Holandije.²¹

Peripetije NHK-a

O prvim sukobima oko NHK-a već smo referirali na stranicama Crkve u svijetu.²² Ovdje ćemo nastaviti s kratkim opisom novih zbivanja.

Ne samo zbog pritužbe koja je iz Holandije stigla protiv Novom katekizmu, nego i radi opće katoličke stvari, Rim je morao uzeti u svoje ruke pitanje NHK-a. Prema tvrdnji nizozemskog redemptorista Jana Vissera, papa se odmah zainteresirao za Novi katekizam, prije nego je tužba stigla u Rim.²³ Tako isto i Kongregacija za nauku vjere, ali sasvim diskretno. Sa svrhom dubljeg proučavanja NHK-a u Rimu je bila imenovana posebna *komisija teologa*, poznavaoa holandskog jezika i prilika. To su bili profesori Visser, Lemeer i Dhanis,²⁴ a njihovi sugovornici i branitelji katekizma bili su im zemljaci Schillebeeckx, Schoonenberg i Bless, sva trojica redaktori NHK-a. Oba tima teologa sastala su se u proljeće 1967. u Gazzadi (Italija) i dugo diskutirala o Novom katekizmu. Njihov sastanak je ostao bez rezultata, jer su rimski bogoslovci tražili neke izmjene i popune s kojima se holandski gosti nisu nikako htjeli složiti.

Poslije tog neuspjeha papa je odredio *kardinalsku komisiju* od šest članova da pokuša riješiti spor. U komisiji su bili kardinali raznih narodnosti i raznih teoloških struja (Jaeger, Frings, Florit, Lefèbre, Browne i Journet), a vodili su razgovore sa svojim nizozemskim kolegom kardinalom Alfrinkom. Kardinalska komisija se osjetila nemoćnom, pa je opet predala stvar u ruke teologa, koji su se više puta sastajali od travnja do rujna iste godine, no s malim uspjehom. U prosincu 1967. kardinalska komisija ponovo zasjeda, konstatira da u NHK-u nema nikakvih hereza, no dosta nejasnoća, pa želi i preporučuje neke popravke i dopune u tekstu. Svoju ekspertizu kardinali predaju sv. Ocu, Kongregaciji i holandskom ekiskopatu.

Za to vrijeme se u Katehetskom institutu u Nijmegenu (sastavljaču NHK-a) stalno vijećalo u želji da se izbjegne svaka promjena u Katekizmu. Rim je sa svoje strane pospješivao dijalog i u tu svrhu poslao dva svoja teologa — Dhanisa i Vissera — u samu Holandiju, da bi tako još više izišao u susret Nizozemcima. Sa strane holandskog episkopata bila su imenovana dva delegata za razgovore s rimskim teolozima: profesor Fortmann i isusovac Mulders. No Mulders ne prihvaća imenovanje s obrazloženjem da se svaka izmjena u Katekizmu protiv njегоvoj savjesti. Tako se u travnju 1968. mogao sastati s »Rimljanima«, u Maarssenu blizu Utrechta, samo msgr. Fortmann. Razgovori su taj put tekli prilično glatko, no u međuvremenu je nizozemski delegat Fortmann umro (4. V 1968).

²¹ Ch. Zippert u »Deutscher Pfarrerblatt«, Sept. 1968.

²² Živan Bezić — Novi holandski katekizam, Crkva u svijetu, 6/1967.

²³ La Documentation cath. 1513/1968, str. 622.

²⁴ Dhanis je zapravo Flamanac iz Belgije, ali znalac nizozemskog jezika.

Široj javnosti ni do danas nisu poznate sve izmjene mišljenja koje su kolale između Rima i holandskog episkopata, odnosno Katehetskog instituta u Nijmegenu. Budući da su se stvari suviše zatezale, Vatikan je objelodanio zaključke kardinalske komisije u svojem službenom glasilu *Acta Apostolicae Sedis* (30. XI 1968). Na to su holandski biskupi pokazali svoju dobru volju i u svojem odgovoru, preko papinskog nuncija u Nizozemskoj, izjavili da se »s poštovanjem klanjaju pred osobom Pavla VI i odlučili su definitivno odgoditi raspravljanje o novom katekizmu«. ²⁵ Međutim, već sutradan Katehetski institut u Nijmegenu daje izjavu da je upoznat sa zahtjevima kardinalske komisije o izmjeni 10 točaka NHK-a ali da te izmjene ne može prihvatiti.

Nizozemski episkopat uvida da na tome ne može nikako ostati, a opet ne želi vršiti pritisak na auktore Katekizma. I tako se pristupilo nekom kompromisnom rješenju: u Katekizmu se neće vršiti nikakve izmjene, ali će mu se nadodati primjedbe kardinalske komisije i nadopune komisije teologa u redakciji Dhanis—Visser—Fortmann. U proljeću 1969. izlaze u Holandiji, na nizozemskom jeziku, navedene dopune kao *Dodatak NHK-u*. ²⁶ Taj dodatak je tiskan kao separat, ne nalazi se in corpore catechismi, i štampan je samo u 15.000 primjeraka. ²⁷ Holandski episkopat smatra da je na taj način izvršio čin poslušna prema papi, a ipak »spasio obraz« svojih teologa.

U međuvremenu se polemika oko NHK-a nastavlja. Katehetski institut u Nijmegenu, u redakciji dra Gerarda Beekmann, izdaje čitavu knjigu o peripetijama svojega Katekizma. ²⁸ U njoj su podrobno opisana sva zbivanja oko NHK-a kao i reakcija javnosti. Sličnu knjigu je nedavno predao u štampu i o. W. Bless, direktor Katehetskog instituta u doba redakcije Katekizma, a pod naslovom »Bijela knjiga o Novom katekizmu«, ²⁹ u kojoj brani postupak svojega Instituta, predbacuje Rimu nedostatak dijaloga i ne taji svoje neslaganje s dodacima u »Aanvullingu«. Knjige o Holandskom katekizmu pišu se u njegovoj domovini i drugdje. ³⁰

Osim toga postoje i mnoga djela o holandskom katolicizmu uopće, u kojima se neizbježno pokreće i pitanje NHK-a. U Holandiji se pojavio i još jedan pučki katekizam, koji nije ništa drugo nego vulgarizacija službenoga. ³¹ NHK je i dalje u središtu pažnje i bere mnoge pohvale. Tako je američki biskup Shannon predao izdavaču engleskog prijevoda ovog Katekizma posebnu nagradu američkog udruženja »Catholic Press Association« kao priznanje za jedno od najboljih katoličkih tiskanih djela u godini 1967. ³²

²⁵ Glas Koncila, 25/1968. Isto i *Inf. Cath. Int.* 326/1968, st. 7.

²⁶ *Aanvulling bij De Nieuwe Katechismus*, Hilversum 1969.

²⁷ *Christ in der Gegenwart*, 30/1969, str. 234.

²⁸ G. Beekmann — Report über den Holländischen Katechismus. Dokumente, Berichte, Kritik, Herder 1969.

²⁹ W. Bless — *Witboek over de Nieuwe Katechismus*, Amboboeken — Utrecht 1969.

³⁰ W. Bless i H. van Leeuwen — *Bildungsarbeit mit dem Holländischen Katechismus*, Herder 1968.

Mourits H. A. — *Grundthemen des Holländischen Katechismus*. Rex, München 1968. — Ista knjiga i na franc. jeziku pod naslovom »Une foi qui cherche«, ed. Fayard, Paris 1969.

Titel G. W. — *Der Holländische Katechismus. Eine Interpretation*, G. Mohn Verlag, Gütersloh 1969.

³¹ J. Brouwers — *Volkskatechismus*, Maastricht 1967. — Međutim ovaj katekizam nije našao povoljan prijem u domovini.

³² *Anzeiger für die katholische Geistlichkeit*, Juli 1968.

U posljednje vrijeme, otkada je NHK dobio svoj dodatak (Aanvulling) i otkad se počelo dozvoljavati da se isto čini pri izdavanju prijevoda Katekizma na druge jezike, borba oko NHK-a je nekako jenjala i na ratnom poprištu nastupilo izvjesno zatišje.

Prijevodi

Prijevodi tako zanimljive knjige kao što je NHK nisu mogli kasniti. Katekizam je bio zaista novost koja je s pravom draškala katoličke intelektualce i uopće misaone ljude svih narodnosti. Uspjeh Katekizma na holdanskom tržištu (bestseller) i golemo zanimanje koje je izazvao u svijetu nisu mogli ostaviti hladnima umješne izdavače. Oni su tu smjesta nanjušili dobar posao.

Londonska izdavačka kuća Burns and Oates je prva izdala svoj prijevod.³³ U rujnu 1967. bacila je na tržište 50.000 primjeraka *engleskog prijevoda*. Da izbjegnu traženje crkvenog imprimatura od engleske hijerarhije, izdavači su na prijevodu donijeli imprimatur kardinala Alfrinka, a u naslovu izvršili jednu značajnu promjenu: mjesto da stave tačan engleski prijevod naslova — koji bi odgovarao originalu — tj. »The New Catechism« (s određenim članom!), oni su stavili jednostavno »A New Catechism« (s neodređenim članom!).³⁴ Htjeli su valjda kazati da to nije službeni katekizam engleske katoličke crkve, već samo jedan od mogućih pokušaja nove katekizamske verzije.

Iste godine je američka izdavačka kuća Herder and Herder izdala svoj engleski prijevod u 200.000 primjeraka.³⁵

Njemački prijevod je imao nešto burniju povijest. Još u siječnju 1967. je poduzeće Herder dobilo od Holandana prevodilačko pravo za njemačko jezično područje. U prevođenju Katekizma je angažiralo istodobno više njemačkih teologa. Prijevod je bio gotov u travnju iste godine i odobren od Katehetskog instituta u Nijmegenu, pa je Herder zamolio imprimatur od biskupa Freiburga, gdje se nalazi Herderovo sjedište. Ne znajući što da radi, biskup moli informacije iz Rima, odakle mu se savjetuje da ne daje imprimatura dok ne budu gotove zatražene nadopune u Katekizmu. Nestrpljivi Herder tiska njemački prijevod u ograničenom broju istisaka kao »manuskript« i šalje ga na uvid svim biskupima, teozozima, bogoslovijama i crkvenim ustanovama u Njemačkoj, Austriji i Švicarskoj. U siječnju 1968. opet šalje istim pravnim i fizičkim licima prevedene dodatke Katekizma. Videći da još nema biskupskog odobrenja (a valjda u strahu da ga ne pretekne netko drugi), Herder se poslužio trikom: dao je da se njegov njemački prijevod odštampa na teritoriju Holandije s odobrenjem kardinala Alfrinka.³⁶ Herderov uspješan potez bio je i to što je podnaslov originala stavio kao glavni naslov prijevoda. To je izdanje doživjelo nakladu od 200.000 primjeraka. Kad

³³ Inf. Cath. Int. 298/196, 14.

³⁴ A New Catechism. Catholic Faith for Adults, London 1967.

³⁵ Christ in der Gegenwart, 30/1969, str. 234.

³⁶ Der Verlag Herder in eigener Sache (Anzeiger für die kath. Geistlichkeit, Juli 1968).

su napokon Nizozemci dozvolili uvrštenje dodataka u Katekizam, i njemački su biskupi dali svoj imprimatur, pa se sada drugo njemačko izdanje raspućava u skladu s kanonskim propisima.³⁷

Francuski prijevod također nije mogao dobiti imprimatur ni od jednog francuskog biskupa. Stoga se nakladna kuća Centurion utekla istom postupku kao Englezi i Nijemci. Izdala ga je samo s imprimaturom kardinala Alfrinka,³⁸ a prodan je odmah u 60.000 istisaka. S *talijanskim* prijevodom nije bilo komplikacija. Preveli su ga i izdali s crkvenim odobrenjem solezijanci iz Torina, i to s uklopljenim ispravcima kardinalske komisije.³⁹ Potpuno isto se dogodilo s *portugalskim* prijevodom. Za njegovo izdanje se pobrinuo Herder iz Brazila.⁴⁰ *Španjolski* prijevod je osigurao Herder iz Barcelone.

Koliko je do sada poznato, ovoga časa se nalaze u pripremi prijevodi NHK-a na japanski, švedski, katalonski, mađarski, češki i hrvatski jezik.⁴¹

Nas, dakako, najviše zanima *hrvatski prijevod*, što ga je najavila izdavačka kuća Stvarnost u Zagrebu. Zanima nas u prvom redu hoće li to biti direktni prijevod iz holandskog originala ili, možda, samo prijevod iz nekoga drugog prijevoda (nešto kao »čorbine čorbe čorba«)? Ako bi se dogodilo ovo posljednje, bila bi to zaista velika šteta, jer ne bismo mogli uživati u izvornoj snazi holandskog načina shvaćanja i izlaganja katoličke vjere. Hoće li naš prijevod imati i dodatke, predložene od kardinalske komisije? Tek u tom slučaju bi objektivan čitalac mogao stvoriti pravi sud o dalekosežnosti holandskog pokušaja. Taj bi mu dodatak pomogao da bolje upozna sporne točke katekizma i dublje zaroni u još nejasna područja katoličkog vjerovanja.

Kako izgleda prema novinskim oglasima, hrvatski će prijevod nositi naslov »Novi katekizam«. Bude li tako, neće to biti sretan potez. Doduše, taj će naslov biti vjeran prijenos holandskog originala, ali neće odgovarati stvarnosti ni duhu samog Katekizma. Naime, upravo *naslov* je temeljna pogreška te — inače s mnogih drugih gledišta izvrsne — knjige. Jer ovaj »katekizam« je sve drugo nego katekizam u klasičnom smislu riječi. To je knjiga razmatranja o kršćanskoj vjeri i sudbini čovjeka uopće, namijenjena odraslim i misaonim ljudima. Ozbiljna, korisna, suvremena, privlačna i duboko religiozna knjiga — ali *nije katekizam*.

No svejedno. Mi se veselimo hrvatskom prijevodu holandskog Katekizma i čekamo ga s nestrpljenjem. To će nam biti doista velika i radosna *novost*.*

Uz pomoć NHK-a, dopunjenog kardinalskim opaskama, vjernici će moći više produbiti i zavoljeti svoju vjeru. Nevjernici će u njemu naći jedan pošten i moderni prilaz istinama katoličke vjere. A svećenicima će poslužiti kao izvrsno vrelo nadahnuća za propovijed i katehezu.

³⁷ Christ in der Gegenwart, br. 39/1969, str. 311.

³⁸ Report über den Holländ. Katechismus, str. 104.

³⁹ La Civiltà Cattolica, br. 2859—2860, str. 258.

⁴⁰ O Novo Catecismo, Herder, Sao Paulo 1969.

⁴¹ Report, str. 104.

* Ovo govorim samo u svoje ime. Mnogi o *Katekizmu* imaju suprotno mišljenje.